զօրօք բանակ դրեց. Երբ Աղճատագցին իր վայրենութիւնները չափազանց անկարգութիւններին հասցրած էր, Ռեշիդ իր բանակի մեծ մասը գլխաւորապէս անոնց և մասամբ ալ այն նահանգի միւս քիւրդերի վրայ քշեց. Սակայն այս ձեռնարկութիւնը գլուխ չհանուած, ամբողջ Խարբերդու դաշտը Ռեշիդ փաշայի դէմ ոտքի կանգնեց, ասելով թէ «օ Գաւուր փաշայի որդի» (նա անհաւատի փաշայ է). Այս առիթով Ռեշիդ թողնելով քիւրդերը, շտապեց Եփրատն անցնել. Բայց Խարբերդցիք նորան վերայի լաստերը շուտով էին հաւաքած. Ռեշիդ չկարանալով, կարելի եղածին պէս շուտ մի երկու հազարի չափ ոչխարներ մորթել տուեց, տիկեր հանել տալով, լաստեր կապել տուեց, և զօրքը անցկացնելով, փոքր ժամանակի մէջ ապստամբներին նուաճեց և խաղաղացրեց. Այն կողմի բոլոր Հայերը Ռեշիդի վրայ յարգանօք կխօսին.

Ռեշիդին կյաջորդէ Հաֆիզ 1) փաշան, որ 130,000 զօրօք կգայ հին Մելիտինոյ մէջ բանակ կդնէ. Քանի մի ամիս անցնելէն յետ՝ այս բանակի մեծ մասը, Աղճագաղի վրայ մի զօրեղ արշաւանք անելով, մեծամեծ նեղութիւններ կրելէն յետ, նորանց կհնազանդեցնէ. Այս ժամանակն էր որ Զէյթունցի Գելի-քէշիշ մականուանեալ Հայ քահանան, Հաֆիզ փաշայի հրամանով, 1000 հայ կտրիճներով՝ օգնութեան գալով, Օսմանեան զօրքին օգնելով, և սխրալի գիւցազնութիւններ գործելով Քիւրդերի դէմ, Հաֆիզ փաշայէն իր ընկերներից շատերի հետ մեծամեծ պարգևներ ստացաւ. Աղճագաղայ քիւրդերի բերդն առնուելիս Հայ քահանան Հայ կտրիճների հետ յարձակուողներից առաջինն էր. Սակայն այս անցքէն վեց եօթն տարի հազիւ անցած էր, Աղճագաղցին նորէն իրան Օսմանեան կառավարութիւնէն անկախ կացուց. Արևելեան պատերազմէն մի տարի յետ, նորա վրայ մի զօրեղ արշաւանք արաւ Ահմեդ փաշան, որ քիւրդերին ջարդ ու փշուր անելէն յետ կրկին նուաճեց. Սակայն այս անցքէն մի քանի տարի յետոյ նորա կրկին անկախ պէս էին մինչև երբեմն Կարուց նահանգին մէջ հանրատուած Մադաթ բէգի եղբայր Գորգ (գայլ) մականուանեալ Խամայիլ փաշան նորանց անկախութեանը կատարելապէս վերջ տուեց.

Յակոբ Կարապետեան.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Հռոմի Պապի ծննդեան օրը, մայիսի 13-ին սպասում են Հռոմի մէջ մի քանի պատգամաւորութիւնները.

—Իտալական „Perseveranza“ լրագիրը ասում է, որ Վիկտոր Էմմանուէլ թագաւորը դիտաւորութիւն ունի այցելութիւն անել Վիէննայ և Բէրլին քաղաքներին, բայց գործը դեռ ևս վճռած չէ, մի կողմից Իտալիայի ներքին հանգամանքների պատճառով, միւս կողմից, որ այդտեղ սպասում են թէ ինչ կերպարանք կը ստանայ Ֆրանսիայի քաղաքական վիճակը.

—Շուտով պիտի յարուցվի Բէրլինի Րէյխս-Տագում (պարլամէնտում) օրագրութեան վերաբերութեամբ նոր օրէնքի խնդիրը „Kölnische Zeitung“ լրագիրը ասում է որ բոլորը խօսք կը լինի եթէ օրագրութիւնը դարձեալ ենթարկված կը մնայ պօլիցիայի կամայականութեանը և միայն այն ժամանակ կը բարվոքվի օրագրութեան գրութիւնը, եթէ նա կը հպատակի ընդհանուր իրաւունքին և օրէնքին, ազատվելով պօլիցիայի ազդեցութենից.

—Գերմանիայում շարունակվում են մշակների խռովութիւնները և աշխատանքի դադարումները. Կալատօզները Շարլոտէնբուրգի մօտ դադարեցրին իրանց աշխատանքը պահանջելով օրվայ աշխատելու ժամերը պակասեցնել, և մի և նոյն ժամանակ երկու թալէր (երկու րուբլի) օրական վարձ.

—Գերմանական լրագիրները տեղեկանում են հաստատ աղբիւրից, որ Պարսից Շահը իր ճանապարհորդութեան մէջ պիտի անցնէ հետևեալ քաղաքներով՝ Աստրախան, Մօսկվա, Պետերբուրգ, Բէրլին, Վիէննա, Միւնխէն, Լօնդօն, Փարիզ, Հռոմ և վերջապէս Կահիրէ (Եգիպտոսում). իսկ Կ. Պօլսով նորին Մեծութիւնը չը պիտի անցկենայ. Այդ զարմանալի երևոյթը Կ. Պօլսի մէջ զանազան կերպով են մեկնում.

—Ամէրիկայում բամբակի հունձքը այս տարի աւելի էլ աջող է քան թէ անցեալ տարի. Մինչև մարտի 28-ը ստացվեցաւ 3 միլիօն հակից աւելի. Նաւարկվեցան 1,850,028 հակ, իսկ անցեալ տարվայ նոյն միջոցում միայն 1,555,972 հակ.

—„Memorial Diplomatique“ լրագիրը հաւաստացնում է որ Եւրօպայի գլխաւոր տէրութիւնները դիմեցին մի թղթով Թիւրքիայի բարձր. Դրանը, նրա գահաժառանգութեան ձևը այլապէս անօրինելու մասին.

1) Այս այն փաշան է, որ ջարդ ու փշուր եղաւ Նիզիպ քաղաքին մօտ հաչակաւոր Մահեմմեդ Ալու զօրաց դէմ տրուած նշանաւոր ճակատին մէջ, որ առ հասարակ Սուլթան Մահմուդին և Օսման. Բ. Դրան ծանր պարտութիւնների մէջ դցեց.

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շամախուց գրում են,—մի պարոն 1868 թուականին մի քահանայի յանձնում է, քարահատին պատուիրած գերեզմանաքարը երբ բերէին, դնէր հօր գերեզմանի վերա, և փոքրիկ եղբօրն էլ յանձնարարութիւն է անում որ լաւ ճաշ պատրաստէր այն օրի հանգիստին. Պարոնը, վաճառականութեան գործով ուղևորուելով արտասահման, առ ժամանակից յետոյ երբ վերադառնում է հայրենիք, տեսնում է, որ քարը դրուած չէ հօր վերա, հարցնում է եղբօրից, նա պատասխանում է «Ես որ չը գիտէի մեր հօր գերեզմանի տեղը՝ տէր տէրից հարցրի որին յանձնել էիր, նա էլ ցոյց տուեց տեղը ու քցեցինք քարը մեծ հանդէսով. Զարմանալով պարոնը դիմում է քահանային ու հարցնում. ինչպէս չէք քցել քարը աղի (հօր) վերայ... Քահանան պատասխանում է սառնութեամբ «Որդի քարը քցել եմ».—«Ինչ էք ասում տէր, հօրս վերա քար չկայ».—«Կայ որդի»—«Չկայ տէր տէր»—Այսպէս անցանում է բաւական միջոց, մինչ պարոնը պտրելով գտնում է արձանագրութենից իւր հօր քարը, որը դցել էր տէր հայրը իւր քանի մի տարի առաջ վախճանուած հականուն եղբօր գերեզմանի վերա.

***

Ինչպէս յայտնի է քաղաքային վարչութեան մէջ սկսել են պատգամաւորների ընդհանուր ժողովները. Խնդիրները սրանք են. արհեստագործական ուսումնարան, ջրանցք և գազի լուսաւորութիւն, և առևտրական դատարան. Բայց պատգամաւորները դըժուար են հաւաքվում, Զարմանալի չէ որ այդ տեսակ նշանաւոր հարցերը նշանակվում են այդ շոգ ժամանակին...

***

Դուրս եկաւ մի նոր հայերէն գրքոյկ՝ Համառօտ դասագիրք աշխարհագրութեան թարգմանեց պ. Ստեփանոս Յ. Սաֆրազեանց.—Թիֆլիս (Էնֆիաճեանցի տպարան).—Գինն է 25 կոպ. Օտար քաղաքացիք կարող են գնել այս հասցէով. Тифлисъ. Книжный магаз. С. Вартанова.

***

Մի անցք. Մի պարոն երկար ժամանակ բաժանորդ լինելով մի տեղական թերթի, նորերումս դիմելով այն թերթի խմբագրութեանը խնդրում է որ այլ ևս նրա անունով չուղարկեն նրա ստացած համարը, այլ ուղարկեն նոյն քաղաքում բընակվող իր բարեկամին. Վերջինը պատահելով խմբագրութեան անդամներից մինին, յիշեցնում է նրան իր բարեկամ բաժանորդի խնդիրը... «Այո, պատասխանում է խմբագրութեան անդամը, ճշմարիտ է մեզ խնդրել է ձեր բարեկամը որ իր համարը ձեզ հասցնենք... բայց մեր խմբագրութեան խորհուրդը վճռած է, որ այդ անկարելի է».—Ասում են որ այդ զարմանալի վճռի պատճառը այն է, որ պարոնը աշխատակից է ուրիշ լրագրի.

***

Անգլիական լրագիրները հաղորդում են մի տըխուր լուր. Երևելի գրող և գիտնական մարդ Ջօն Ստուարտ Միլլ այս մայիսի 8-ին վախճանվեցաւ Ֆրանսիական Ավինիօն քաղաքում. Նա ծնաւ 1806 թուին մայիսի 20-ին. Իր ուսումը վերջացնելուց յետոյ նա մտաւ Օստ-Ինդեան ընկերութիւնը որ և կառավարում էր մինչև 1858 թիւը, երբ որ յիշեալ ընկերութիւնը ենթարկվեցաւ տէրութեան հսկողութեանը. Մերժելով դրաւիչ առաջարկութիւնները քաղաքական ասպարիզում որ նրան արել էր լորդ Ստէնլի, նա նուիրեց իրան գիտնական գրականութեանը. Ստուարտ-Միլլը գրում էր յօդվածներ „Edingburgher Review“ և „Westminster Review“ լրագիրներում. Նրա „Լօգիկայի սիստեման“ (1843) „Քաղաքական տնտեսութեան հիմունքը“ (1848) և „Ազատութեան վրա“ (1859) գրքերը ամենքին յայտնի են. 1868 թուին Ստուարտ Միլլը մասնակցում էր և իր հայրենիքի քաղաքական կեանքում, ընտրվելով անգլիական պարլամէնտի մէջ պատգամաւոր.

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐ

ՓԱՐԻԶ (Մայիսի 14-ին) Ազգային ժողովը մի վճիռ տուեց տէրութեան դէմ. Թիէրը հրաժարական տուեց. Մարշալ Մակ-Մահօն ընտրվեցաւ նախագահ.

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Ուշադրութիւն դարձնելով ներքին լուրերի մէջ տպած նոր կարգադրութեան վրա յայտարարութիւնների վերաբերութեամբ, խընդրում ենք, այն անձինքներից որք ցանկանում են տալ յայտարարութիւնները մեր լրագրում, հաստատել տալ տեղական պօլիցիայում իրանց յայտարարութիւնները և ապա հասցնել խմբագրութեանը.

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԹԻՖԼԻԶԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ
(Մայիսի 16-ին).

ՈՍԿԻՆ (պօլուիմպէրիալ)	6	ռ.	7½	կ.
ԲԱՄԲԱԿԸ Երևանու	4	„	10	„
„ երկրորդ տեսակը	4	„	—	—
„ Ամերիկայի սերմից	6	„	80	„
ԲՈՒՐԴԸ Թուշի	4	„	80	„
„ „ երկրորդ տեսակը	4	„	50	„
„ Թարաքեամի	3	„	—	—
ՇԱՔԱՐԸ Ռուսի (Բրոցկու)	7	„	30	„
„ „ միւս տեսակը	7	„	20	„
„ գաղղիացու արանցից	5	„	—	—
մաքուր վճարած	8	„	25	„
ՇԱՔԱՐԱՒԱԶԸ Ռուսի	6	„	10	„
ՂԱՀՎԱ Ջխանի լաւը	15	„	—	—
„ Մօկօ, շատ լաւը	17	„	—	—
„ Մարաչինիկայի, ցածրը	13	„	80	„
ԱԼԻՒՐԸ Երևանի առաջին տեսակը	1	„	45	„
„ „ երկրորդ տեսակը	1	„	40	„
ԱԼԻՒՐԸ Գեանջու հասարակ	1	„	65	„
„ Շորագեալու	1	„	60	„
ԳԱՐԻՆ Երևանի	—	—	90	„
ՊՂՊԵՂԸ	11	„	20	„
ՇԻՐՔԱՒՏԻ ձէթ	8	„	60	„
ՄՈՄ	13	„	10	„

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ
(Մայիսի 16-ին)

ՓՈԽԱՆԱԿ. բարաթ պօլս. . . վճա.	6—58
„ „ Թաւրիզում վճա.	4—80
ՄԱՐՍԷԼ և Փարիզ, 100 րուբլին արժէ.	— —
ԼՕՆԴՕՆԻ վերա, (Օղէսայի կուրսը) 7 րուբլի 34½ կոպէկը արժէ	— —
ՄԱՐՍԷԼՈՒՄ բամբակի 50 քիլօ 3 փութ 2 գրվ.) ծախվում է	— —
(ՄԱՐՍԷԼՈՒՄ Երևանու Ամերիկ. սերմի բամբակը ծախվում է	— —
„ առաջին տեսակը	— —
„ երկրորդ տեսակը	— —
ՄԱՐՍԷԼՈՒՄ Թուշի սպիտակ բուրդը ծախվում է	96 Ֆր.
„ երկրորդ տեսակը	93 Ֆր.
„ դառան բուրդը արժէ	126 Ֆր.
„ Թարաք. բուրդը արժէ	— —
„ Ղարաբ. բուրդը արժէ	— —
„ երկրորդ տեսակը	— —

ՌԱՇՏ արբեշումի 6 բաթմանը (2 փութ 7 գրվանքայ) 168—170 դուան (10 դանը 3 րուբ. 22 կ.)

ՄԱԶԱՆԴԱՐԱՆ, արբեշումի 6 բաթմանը արժէ 82 դուան.

ԿՕՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍՈՒՄ խարջ Նուխվայ թելն (մետաքսը) շատ ընտիրը 145 րուբլի.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նորերումս դուրս եկաւ և ծախվում է Վ. Շահվերդեանի «ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄ» անունով սկզբնական գործնական ձեռնարկը տարրական ուսումնարանների համար. գինն է 50 կ.:—Ճանապարհի ծախսը առնողների վերայ է: Ծախվում է Թիֆլիսի գրավաճառանոցներում և պ. Բ. Երզնկեանցի խանութում, Կուկիայի կամուրջի վերայ:—Օտար քաղաքացիները կարող են ստանալ ուղղակի հեղինակից այս հասցէով. Тифлисъ, Василію Шавердову, въ редакцію газеты „Мшакъ“.

Գիրքը բաղկանում է 8 փեցածոյ թերթերից. Բնագիրը, բացի յառաջաբանից և ցանկից, բաղկանում է 176 երեսից և 101 յօդվածներից զանազան ծանօթութիւններով. Գրքի բովանդակութիւնը. առաջին մաս ա) ուսուցանելու եղանակը բ) դասատան մէջ գտնվող առարկաների հետ ծանօթութիւն. գ) նախընթաց կրթութիւնների մէջ նկարագրած առարկաների համեմատութիւնը (նմանութիւն և զանազանութիւն). բնական պատմութեան սկիզբը դ) ընտանի կենդանիներ, ե) վայրենի կենդանիներ: զ) Այս կենդանիների համեմատութիւնը միմեանց հետ (նմանութիւն և զանազանութիւն). թռչուններ, ը) սողուններ և ձկներ. թ) միջատներ, ժ) մարդ, ի) ծանօթութիւն հայրենիքի հետ:

Երկրորդ մաս. խառն հատուածներ ընթերցանութեան համար. այս մասը բաղկանում է 33 յօդվածներից: Այս յօդվածների բովանդակութիւնը վեր առած է երեխայի շրջապատող կեանքից և բնութենից:

ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ԵՒ ՎԱՅԵԼՈՒՉ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ. (Исторія и теорія каллиграфіи) հանդերձ զանազան ծանօթութիւններով, յաւելուածներով և գրասեղանների ու անօտօմիական պատկերներով:—Մ. Մ. Միանսարեանց:—Ս. Պետերբուրգ 1872 թ., 8 ծալ, էջ 274: Մի օրինակի գինը 1 ր. 70 կ. հինգ օրինակինը 7 ր. 50 կ., ճանապարհի ծախսով միասին: Նիւթերը § I կանոնաւոր և վայելուչ գրութեան գրութիւնը մինչև XVIII դարու վերջը (և տեղեկութիւններ հայ տպագրութեան մասին 3—8) էջ 1—14: § II. այս գիտութեան զարգանալը XVIII դարու վերջէն մինչև 1825 թուականը. էջ 14—19: § III Սորա պատմութիւնը մինչև Կարստեր, 19—22. § IV Կարստերի և նորա հետևողների դասատուութեան ձևը, 22—26: § V. Ամենայն գրել ուսուցանել և մարմնամարզութեան վերաբերեալ գրագիտութիւնը (էջ 37, 59—62 և 122) 26—41. § VI. Հակման եղանակը 41—43. § VII. Դասատուութեան հիմնական կանօնները 44—52 § VIII. ուսանողների և ուսուցիչների պարապմունքների կերպը և յարաբերութիւնները (248) 58—83: § IX. Հայ գրութեան պատմութիւնը. սեպագիր (83,249), բուն երկաթագիր, միջին երկաթագիր կամ միջակագիր, նօտրգիր, շղագիր, նըրագիր, գրամագիր՝ կոնդակագիր, փառագիր, փակագիր և վարագագիր, 33—106. Մեր աշխատութեան հիմունքները և կերպը (249), 107—124. X. Եւրոպական գրատեսակները, նոցա նատուրանները, տուեարագրերը և գրագիտութիւնը (124—1—IV, 149—150, 249) 125—144: Երկրոցական առողջապահութիւնը (195, 250, 251) 144—150: Յաւելուած Ա: Աշակերտութիւնների նշանակութիւնը դաստիարակութեան գործի մէջ, 150—178: Յաւելուած Բ. Զանազան թանաքներ շինելու տարազներ և համառօտ տեխնիկանը բառարան 178—189: Յաւելուած Գ. Ընտանիքի ստիպողական հարկաւորութիւնը 190—196: Յաւելուած Դ. Յառաջադիմութեան և վերջադիմութեան տեղ և հայերէն բառալրութեան գրագիտութիւնը (208—216) 196—221: Յաւելուած Ե. Անատոմիական տուեարագրեր (224—1—16—225) և համառօտ բառարան 222—248:

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 16 Мая 1873 г. Մէլիքովի և ընկ. տպարան Խմբագիր—հրատարակող Գրիգոր Արծրունի